

De G1000 in Groningen en de burgertop in Amsterdam vergeleken met andere G1000en

De realisatie van democratische waarden¹

Ank Michels en Harmen Binnema²

Universiteit Utrecht, Departement Bestuurs- en Organiseringswetenschap

Inleiding

In het eerste *working paper* stond de vraag centraal in welke mate de G1000'en democratische waarden realiseren (Michels en Binnema 2015), waarbij we hebben gekeken naar Amersfoort, Uden en Kruiskamp. De conclusies van dat paper waren dat de G1000'en volgens de deelnemers de mogelijkheid boden voor deliberatie, dat men positief was over de sfeer en de organisatie van de dag en redelijk goed wist wat er van hen werd verwacht en hoe het proces zou verlopen. De G1000' en trokken burgers die vaak al bij hun omgeving betrokken waren en van plan waren dat te blijven. Daarentegen was er weinig diversiteit in de deelnemers, bleek de invloed van de G1000 op de politieke agenda beperkt en was voor veel deelnemers niet duidelijk wat er in de weken en maanden erna zou gaan gebeuren. We zagen ook dat aan veel van de afgesproken thema's geen echt vervolg werd gegeven of dat de samengestelde werkgroepen weinig actief waren. Al met al is dus maar een deel van de democratische waarden behaald.

In dit paper staat opnieuw de realisatie van democratische waarden centraal en concentreren we ons op de vraag in hoeverre de G1000 in Groningen en de Burgertop in Amsterdam, beide gehouden op 6 juni 2015, overeenkomen met de G1000'en die we eerder onder de loep hebben genomen en in welke opzichten zij verschillen. De naam burgertop voor de bijeenkomst in Amsterdam is bewust gekozen, omdat daar in tegenstelling tot Groningen, niet het format en de werkwijze van de G1000 zijn gevolgd. In die zin zijn Amersfoort (inclusief Kruiskamp) en Groningen zeer vergelijkbaar, terwijl Uden en Amsterdam afwijken. Ter herinnering geeft tabel 1 een overzicht van een aantal belangrijke democratische waarden en de daarbij behorende evaluatievragen en thema's (zie voor een verdere uitleg Michels en Binnema 2015; Michels 2011b; Smith 2009).

¹ Dit *working paper* is onderdeel van het BZK-Onderzoeksproject naar de G1000.

² De auteurs danken Lars Brummel voor zijn analyses van de kwantitatieve data.

Tabel 1. Democratische waarden en thema's

<i>Democratische waarden</i>	<i>Evaluatievragen</i>	<i>Thema's</i>
Insluiting	Hoe divers is de deelnemersgroep?	Selectie en diversiteit
Invloed	Wat gebeurt er met de input en ideeën van deelnemers?	Doorwerking in agendavorming en beleid
Deliberatie	In hoeverre is er sprake van dialoog tussen deelnemers?	Dialoog en uitwisseling van argumenten
Burgerschap	Leidt het tot betere democratische burgers?	Betrokkenheid, verantwoordelijkheid en initiatief
Transparantie	Is duidelijk wat deelnemers kunnen verwachten?	Inzicht in verloop proces
Efficiëntie	Hoeveel tijd en geld kost en deelnemers en organisatoren?	Kosten en tijd
Legitimiteit	Steunen deelnemers het proces en de uitkomst?	Steun proces en uitkomst

Insluiting: we weten inmiddels dat bij de klassiekere vormen van burgerparticipatie, zoals bij interactief bestuur, blanke mannen van middelbare leeftijd domineren. Onderzoek naar burgerinitiatieven, zoals naar buurgerichte buurtinitiatieven in Enschede en naar het gebruik van wijkbudgetten in Amsterdam, laat zien dat hieraan meer vrouwen en middelbaar opgeleiden deelnemen (Bakker, Denters en Klok 2011; Verhoeven en Tonkens 2011). Deliberatie- en participatievormen waarbij deelnemers via loting geselecteerd zijn, beogen een nog grotere diversiteit.

Invloed: vooraf zal voor iedereen die deelneemt aan het besluitvormingsproces duidelijk moeten zijn wat er met zijn of haar input en activiteiten gebeurt. Bepaalt die inbreng de agenda van de gemeenteraad en wordt deze meegenomen in de besluitvorming? Bij deelnemers zal de verwachting zijn dat de uitkomsten door de politiek serieus genomen zullen worden.

Deliberatie: in veel participatieprocessen is er nauwelijks sprake van dialoog en het vaak is zo dat degene die het hardst schreeuwt de meeste aandacht krijgt. Wanneer er in het ontwerp van het proces voldoende aandacht is voor communicatie tussen deelnemers kan dit bijdragen aan een betere kwaliteit van de dialoog en meer uitwisseling van argumenten (Michels 2011a; Leyenaar 2009).

Burgerschap: uit vrijwel alle onderzoeken naar burgerparticipatie blijkt dat mensen die participeren in hun wijk of stad, in welke vorm dan ook, zich meer betrokken voelen bij hun gemeenschap. De vraag is in hoeverre dit zich ook vertaalt in een groter verantwoordelijkheidsgevoel en meer inzet voor de stad of wijk.

Transparantie: omdat de verwachtingen van burgers soms hoog zijn, is het des te belangrijker om eerlijk en transparant te zijn over de kaders waarbinnen zij (mede)zeggenschap hebben. Onduidelijkheid hierover kan leiden tot teleurstelling en afnemende bereidheid om mee te doen aan toekomstige participatietrajecten.

Bij de evaluatie van vormen van burgerparticipatie is het belangrijk om te kijken naar de *efficiëntie* van het proces. Dat houdt in dat behalve naar de baten – in termen van democratie en betrokkenheid – ook wordt gekeken naar de kosten die door de organisatie gemaakt moeten worden, naar de tijd die nodig is voor de voorbereiding en organisatie plus de tijd die deelnemers in het participatieproces stoppen.

Ook de kwestie van de *legitimiteit* is van belang, ze heeft ten slotte betrekking op de steun voor het participatieproces en de uitkomsten van het proces. Diverse onderzoeken laten zien dat degenen die deelnemen aan participatieprojecten over het algemeen positief zijn over het proces en de uitkomsten (zie voor een overzicht, Michels 2011a). Anderen die niet direct betrokken zijn bij het proces zijn vaak kritischer (Michels 2011b).

In dit paper gaan we voor ieder van deze waarden na in hoeverre deze zijn gerealiseerd in Groningen en Amsterdam, en vooral hoe zij zich verhouden tot de G1000'en in Amersfoort, Uden en Kruiskamp. We baseren ons op verschillende bronnen: survey-data³, websites en draaiboeken van de G1000 in Groningen en de Burgertop in Amsterdam, observaties door de onderzoekers ter plekke en korte interviews met deelnemers en organisatoren tijdens de bijeenkomst of telefonisch.

³ De surveys zijn afgenomen en worden technisch ondersteund door bureau MarketRespons (marketrespons.nl).

De realisatie van democratische waarden

Insluiting

We beginnen met de eerste waarde, insluiting. Voor de selectie van de deelnemers aan de burgertop in *Amsterdam* is geen gebruik gemaakt van loting. Iedereen van 16 jaar die woonachtig is in *Amsterdam* mocht meedoen aan de Burgertop. Wel zijn er zogeheten ambassadeurs ingezet. Deze ambassadeurs, die een groot aantal organisaties vertegenwoordigden, hebben gericht via hun netwerk mensen benaderd. Het is niet duidelijk hoeveel deelnemers via deze ambassadeurs naar de Burgertop zijn gekomen. Daarnaast is er geworven via de lokale media (AT5, Parool) en is de organisatie de straat opgegaan om mensen rechtstreeks te benaderen. Uiteindelijk waren er 250 mensen op de dag zelf, onder wie ongeveer 15 (voormalige) gemeenteraadsleden en leden van bestuurscommissies (de opvolger van de stadsdeelraden).

In *Groningen* is zoals in *Amersfoort* geloot onder alle inwoners van de stad, de 'Stadgers'. Onder inwoners van boven de 18 jaar zijn 10.000 mensen geloot. Dat leverde in eerste instantie een aanmelding op van ongeveer 400 burgers. Een maand voor de G1000 is er nog een herinneringsbrief gestuurd naar de gelote inwoners van de stad, waarna het aantal aanmeldingen boven de 600 uitkwam. Daarnaast is gericht geworven onder 'frisdenkens', mensen van wie wordt verwacht dat ze buiten de vastomlijnde kaders kunnen denken. Uiteindelijk zijn er in totaal zo'n 450 mensen geweest (de tafelhosts niet meegerekend), onder wie een aantal raadsleden van de coalitiepartijen.

De typische deelnemer aan alle onderzochte burgertoppen is een man of vrouw, geboren en getogen in Nederland, die ouder is dan 45 jaar, en een hbo of academische opleiding heeft. Dat wil niet zeggen dat mensen met andere achtergrondkenmerken niet aanwezig zijn, maar ze zijn zeer sterk in de minderheid en ondervetegenwoordigd. De typische deelnemer is verder iemand die stemt, maar opvallend genoeg niet noodzakelijkerwijs ook iemand die al actief is bij wijkavonden, burgerpanels, of bewonerscommissies.⁴ Wel zijn het vaak mensen die al betrokken zijn bij buurtactiviteiten. De typische deelnemer is, tot slot, niet cynisch als het gaat om het functioneren van de gemeenteraad en het gemeentebestuur.⁵

⁴ Amsterdam en Uden wijken enigszins af. In Amsterdam is 64% van de respondenten het afgelopen jaar aanwezig geweest bij een wijk- of inspraakavond, 52% bij een bijeenkomst van een bewonerscommissie, en is 85% actief geweest op ten minste één manier. En in Uden is 35% van de respondenten het afgelopen jaar aanwezig geweest bij wijkavonden of inspraakavonden. Opvallend is verder dat 92% van de respondenten in Uden actief is geweest op ten minste één manier.

⁵ De gemiddelde score op een vijfpuntsschaal voor politiek cynisme, waarbij 1 staat voor politiek cynisch, is steeds boven de 3.0 (met als hoogste 3.30 in Amersfoort). Amsterdam vormt hierop een uitzondering met een score van 2.90.

Tabel 2: Achtergrondkenmerken deelnemers in percentages⁶

		Amersfoort	Uden	Kruiskamp	Amsterdam	Groningen
Opleiding	Laag	8	15	6	11	9
	Midden	15	28	9	14	14
	Hoog	77	57	85	75	77
Leeftijd	16-34	10	3	33	17	21
	35-54	47	22	52	22	38
	55 en ouder	43	75	15	61	41
Etnische achtergrond	Nederlands	n.b.	90	90	79	84
	Westers		2	2	7	8
	Niet-westers		8	8	14	8

In *Amsterdam* zijn opnieuw de hogeropgeleiden sterk vertegenwoordigd. De survey-gegevens laten ook zien dat er veel ouderen aanwezig waren.⁷ Opnieuw is de groep met een niet-westerse achtergrond beperkt, al is die groter dan bij de andere burgertoppen.

In *Groningen* valt vooral op dat alle leeftijdscategorieën goed vertegenwoordigd zijn. In vergelijking met de meeste burgertoppen zijn er ook wat meer jongeren. Verder is het patroon hetzelfde als bij de overige burgertoppen: het opleidingsniveau van de deelnemers is hoog en de achtergrond van de deelnemers is overwegend Nederlands.

Invloed

De Burgertop in *Amsterdam* leverde een hele lijst van ideeën op, in totaal 57. In tegenstelling tot de andere G1000'en is niet toegewerkt naar een top-10 en konden aan een tafel meerdere ideeën worden ontwikkeld. De thema's die het meest naar voren komen zijn: burgerparticipatie,

⁶ De tabel is samengesteld op basis van de surveys en, waar mogelijk, geverifieerd op basis van observaties ter plekke en interviews met de initiatiefnemers en organisatoren. Precieze cijfers zijn niet te geven omdat wij geen inzicht mogen hebben in de persoonsgegevens van deelnemers. Ook de surveys geven geen volledig beeld; het aantal deelnemers dat de surveys heeft ingevuld varieert van 124 in Amersfoort, tot 112 in Groningen, 59 in Amsterdam, 40 in Uden, en 33 in Kruiskamp. Politici, ambtenaren en tafelsecretarissen/gespreksleiders zijn buiten de analyse gehouden.

⁷ Observaties ter plekke nuanceren dat beeld enigszins.

democratische vernieuwing, verkeer/openbare ruimte, ontmoeting, toerisme en huisvesting (sociale woningbouw en leegstand). Voor vrijwel alle ideeën is een contactpersoon aangesteld en op de website van de Burgertop kunnen mensen zich nog steeds aanmelden als zij met een idee aan de slag willen gaan.

In een vergadering van de raadscommissie Algemene Zaken op 18 juni zijn de resultaten van de Burgertop op hoofdlijnen gepresenteerd als mondelinge inspraakreactie. Gezien de beschikbare spreektijd (drie minuten) was dit zeer beknopt. De oproep aan de commissie om burger actief te betrekken bij de discussie over het bestuurlijke stelsel, leverde geen reactie op. Wel was één van de raadsleden benieuwd of er volgend jaar weer een Burgertop zou worden gehouden. Op 23 juni heeft wethouder Laurens Ivens, die enkele weken daarvoor zelf bij de opening van de Burgertop aanwezig was, alle resultaten in ontvangst genomen en de organisatie uitgenodigd hem van de voortgang op de hoogte te houden. Verder is afgesproken met bijna alle bestuurscommissies om de resultaten waar de stadsdelen een rol kunnen spelen te presenteren in augustus en september van dit jaar (www.burgertop-amsterdam.nl). Met sommige ideeën zijn de deelnemers nu zelf aan de slag, ondersteund door de vrijwilligers van de burgertop. Alle deelnemers hebben de notulen van hun tafelgesprek en de contactgegevens van hun tafelgenoten ontvangen. Op zaterdag 26 september vindt er een follow-up dag plaats over de uitwerking van de plannen.

De G1000 *Groningen* had een open agenda; dat wil zeggen dat de deelnemers samenkwamen met de bedoeling om 'samen te praten over de toekomst van de Stad' (website www.g1000groningen.nl). Uiteindelijk leverde de dag een top-10 van ideeën op. Opvallende onderwerpen die in Groningen boven kwamen drijven waren het basisinkomen en ideeën over groen, duurzaam en eetbare stad (samen groen doen). Een onderwerp als sociale veiligheid, dat bij andere G1000'en een prominent onderwerp was, kwam in Groningen niet naar voren. Aan het einde van de dag konden deelnemers zich verbinden aan één van de onderwerpen, maar ook niet-deelnemers kunnen zich bij één van de onderwerpen aansluiten. De organisatie van de G1000 Groningen faciliteert een aantal vervolgbijeenkomsten, maar ziet de G1000 en het vervolg daarvan vooral als iets van de stad.

Twee wethouders hebben het initiatief voor de G1000 nadrukkelijk ondersteund door ambassadeur te zijn van de G1000 en voor draagvlak te zorgen bij de gemeenteraad en het college. De burgemeester, ambtenaren en enkele raadsleden waren ook bij de G1000 aanwezig, maar de top-10 van ideeën is niet aangeboden aan de gemeente. Wel zoekt de organisatie van de G1000 samenwerking met ambtenaren om de initiatieven verder te helpen ontwikkelen en is het de bedoeling om nog in gesprek te gaan met de gemeenteraad over de ideeën van de G1000. Deelnemers hebben, zo blijkt uit interviews met deelnemers ter plekke, juist soms hoge

verwachtingen dat de gemeente iets met de ideeën gaat doen. Als zoveel mensen zich uitspreken, móet de gemeente hier wel rekening mee houden, volgens de geïnterviewden.

Deliberatie

Op het eerste gezicht is de setting bij alle onderzochte G1000'ën dezelfde: mensen zitten aan tafels en praten met elkaar over ideeën voor de toekomst van hun wijk of gemeente. Maar in de wijze waarop de dialoog van de G1000'ën vorm heeft gekregen zien we ook verschillen.

De Burgertop in *Amsterdam* was op 6 juni 2015 en duurde één dag. Op de Burgertop werd gesproken over onderwerpen die door de deelnemers zelf zijn aangedragen toen zij zich via de website aanmeldden. Hiermee is het voorbeeld van de G1000 in België gevolgd, waar vooraf een inventarisatie van onderwerpen is gemaakt. Dit leidde tot 35 thema's met bijbehorende tafels. De deelnemers vonden bij binnenkomst een overzicht van de thema's en kozen het definitieve onderwerp waarover ze die dag wilden praten pas op de Burgertop zelf. Meteen bij het begin viel op dat sommige onderwerpen erg populair waren en de tafels snel vol raakten, terwijl andere tafels leeg bleven (observatie ter plekke). Er werden daarom acht thema's geschrapt of samengevoegd met andere thema's en deelnemers schoven bij een andere tafel aan.

De opdracht voor de ochtend was om een 'uitdagende vraag' te formuleren bij het thema. In de middag werden oplossingen bij deze vraag bedacht en werden deze oplossingen in concrete ideeën uitgewerkt. Per tafel konden dit meerdere ideeën zijn, die aan het eind van de dag roterend op een groot scherm werden geprojecteerd, zonder verdere toelichting. Er werd ook niet gestemd om tot een nadere selectie van ideeën te komen, bijvoorbeeld in de vorm van een top-10.

De G1000 in *Groningen* was eveneens op 6 juni en duurde één dag. De bijeenkomst startte met de volgende vragen aan de deelnemers: wat vind jij belangrijk voor Groningen en wat is daarvoor nodig? Deze vragen werden aan alle tafels besproken in wisselende combinaties van deelnemers. De antwoorden van alle deelnemers werden in een Wordcloud verzameld en de onderwerpen die het meest genoemd waren bepaalden de agenda van de middag. De gesprekken tijdens het ochtendgedeelte kenmerkten zich door weinig sturing. Het gesprek ging soms alle kanten op, maar uiteindelijk kwam het terug bij de vraag die beantwoord moest worden. Het gesprek was soms van een erg hoog en ook abstract niveau. De sfeer aan de tafels was goed; men luisterde naar elkaar en regelde onderling dat iedereen aan bod kwam (observatie ter plekke).

In de middag gingen deelnemers uiteen in kleine groepen; iedere groep ging aan de slag om het door hen gekozen thema verder uit te werken. Het gesprek tijdens het middagedeelte werd

voorgezeten/begeleid door een tafelhost. Dat zorgde voor meer structuur in het gesprek. Aan sommige tafels, zowel in de ochtend als in de middag, was een enkeling erg dominant in het gesprek (observatie ter plekke). Vrijwel steeds was dit een 'frisdenker'. Uiteindelijk stemden alle aanwezigen over de uitgewerkte projecten en kwam een top-10 tot stand.

Hoe waardeerden de deelnemers zelf de kwaliteit van de gesprekken? In de surveys is hierover een aantal vragen gesteld, waarover we hier rapporteren. Tabel 3 laat zien hoe de respondenten verschillende aspecten van het de gesprekken aan tafel waarden. Het gaat hier over de volgende vragen:

- In hoeverre voelde u zich aan uw tafel vrij om te zeggen wat u wilde?
- In hoeverre voelde u zich aan uw tafel gehoord door uw gesprekspartners?
- Hadden uw gesprekspartners een constructieve bijdrage aan de dialoog?

Tabel 3: Waardering kwaliteit dialoog (percentage dat een positief tot zeer positief antwoord geeft)⁸

	Amersfoort	Uden	Kruiskamp	Amsterdam	Groningen
Vrij om te zeggen	81,5	82,5	71,4	88,9	83,9
Voelt zich gehoord	72,6	60	42,8	82,2	72,3
Constructieve bijdrage anderen	n.b.	57,5	42,8	82,2	59,8

In *Amsterdam* worden de gesprekken omschreven als ontspannen en inspirerend. De waardering van de kwaliteit van de dialoog is erg hoog.⁹ Opvallend is ook dat men in Amsterdam van alle G1000'en het meest positief is over de bijdragen van anderen. Meer dan 80% heeft dankzij de gesprekken op de burgertop nieuwe inzichten opgedaan.

⁸ Respondenten kunnen via een schuif een antwoord geven, waarbij het beginpunt staat voor bijvoorbeeld 'voel mij helemaal niet gehoord' en het eindpunt voor 'heel erg gehoord'. In de figuur zijn de resultaten vertaald naar een 100-puntsschaal en is alleen het antwoord weergegeven van de respondenten die tussen de 70 en 100 hebben geantwoord. Het aantal respondenten dat deze vragen heeft beantwoord is 124 voor Amersfoort, 40 voor Uden, 14 voor Kruiskamp, 112 voor Groningen en 18 voor Amsterdam.

⁹ Door het lage aantal respondenten voor Amsterdam (minder dan 10% van het aantal deelnemers) moeten we de cijfers voor Amsterdam wel met voorzichtigheid interpreteren. Als we in de analyse de gespreksleiders meenemen valt op dat de waardering van de gesprekken lager is.

De gesprekken in *Groningen* worden door de deelnemers omschreven als constructief, ontspannen en inspirerend. De waardering van de kwaliteit van de dialoog is in Groningen hoog, vergelijkbaar met het oordeel hierover in Amersfoort (zie tabel 3). 54,5% van de respondenten zegt dat de gesprekken tot nieuwe inzichten hebben geleid.

Burgerschap

Voelen burgers zich na deelname aan een G1000 meer betrokken bij hun gemeente of wijk, voelen ze zich meer verantwoordelijk voor hun omgeving, en nemen ze meer initiatief in hun buurt of stad? Het antwoord op deze vragen is niet eenduidig. In onderstaande figuur staat welk percentage van de respondenten zich sinds de G1000 of Burgertop meer betrokken en verantwoordelijk voelt. Helaas is deze vraag niet gesteld in de survey in Kruiskamp. De respondenten hebben gereageerd op de volgende uitspraken:

- Sinds de G1000/Burgertop voel ik mij meer betrokken bij mijn buurt;
- Sinds de G1000/Burgertop voel ik mij meer betrokken bij (mijn woonplaats); en
- Ik draag sinds de G1000/Burgertop vaker mijn steentje bij aan het verbeteren van de buurt.

Tabel 4: Betrokkenheid en verantwoordelijkheid sinds de G1000/Burgertop in procenten

	Amersfoort	Uden	Amsterdam	Groningen
Betrokkenheid bij de buurt	26,4	10	22,2	10,9
Betrokkenheid bij woonplaats	43,9	40	27,8	44,1
Initiatief voor verbeteren buurt	19,6	20	29,4	17,1

Voor alle burgertoppen, ook in Amsterdam en Groningen, geldt dat een minderheid zich sinds de G1000 meer betrokken bij de woonplaats. Als het gaat om een verandering in de betrokkenheid bij de buurt, gaat het om een nog kleinere minderheid. Een plausibele reden hiervoor is dat veel deelnemers zich al betrokken voelen bij hun omgeving, zoals we eerder beschreven bij het aspect insluiting. Dat blijkt ook het feit dat veel mensen op de uitspraken neutraal hebben geantwoord; dat

wil zeggen ze voelen zich noch meer, noch minder betrokken.¹⁰ Dat al veel mensen betrokken zijn bij buurtactiviteiten ondersteunt eveneens deze redenering.¹¹

Uit de korte interviews ter plekke met deelnemers aan de G1000 van Groningen wordt dit beeld bevestigd. Veel mensen voelen zich al verbonden met Groningen en voelen zich ook verantwoordelijk voor hun stad. Wel is het zo dat deelnemers zeggen meer aan het denken te zijn gezet hoe je concreet iets zou kunnen doen voor de stad. Door de krachten te bundelen krijg je meer voor elkaar, zeggen sommigen. Meerdere deelnemers zeggen zelf actief te willen worden en zich in te willen zetten; anderen zeggen al veel te doen en zich nu niet geroepen voelen. Een aanwezige zzp'er zegt wil zich zelf wel inzetten voor de stad, maar dan wel betaald. Een ander vindt dat de gemeente niet alles aan burgers moet overlaten en activiteiten van burgers zou moeten faciliteren.

Transparantie

Is duidelijk wat deelnemers kunnen verwachten tijdens het proces en is duidelijk wat er met de resultaten gebeurt? Op basis van het protocol en onze eigen waarnemingen kunnen we een aantal opmerkingen maken over de duidelijkheid van de verwachtingen tijdens het proces. In hoeverre duidelijk is wat er met de resultaten gebeurt, bepalen we op basis van de informatie die hierover is verspreid via websites of anderszins.

Wie aan de Burgertop in *Amsterdam* deelnam, kon vooraf op de website het programma in grote lijnen met het bijbehorende tijdschema vinden. De opzet van de dag werd bovendien aan het begin van de dag nog door de organisatie toegelicht. In de enquête zegt 61,1% aan dat vooraf duidelijk was wat van hem of haar werd verwacht. Er ontstond wel enige verwarring, omdat de verschillende inleiders (naast de organisatoren ook wethouder Laurens Ivens en oud-burgemeester Job Cohen, nu in zijn rol als onderzoeker van de Universiteit Leiden) elk hun eigen opvatting gaven over wat de bedoeling van de dag zou zijn. De dagvoorzitter gaf hier vervolgens nog weer een eigen draai aan, waardoor een aantal gespreksleiders aan tafel de noodzaak voelden, mede aan de hand van de uitgebreide instructies die zij hadden gekregen, nog eens toe te lichten hoe de dag eruit zou komen te zien – en een aantal misverstanden weg te nemen (observatie ter plekke).

Het middagprogramma, waarin opnieuw tafels zijn samengevoegd, verloopt minder transparant en het formuleren van de uiteindelijke lijst van bijna 60 ideeën gaat rommelig. In de enquête wordt dit bevestigd: niet meer dan 22,2% is tevreden over de manier waarop de ideeën zijn geselecteerd. Voor

¹⁰ Antwoordcategorie 3 op een schaal van 5.

¹¹ Voor Groningen is dat 42% en voor Amsterdam 75%. Ter vergelijking: voor Amersfoort is dat 42%, voor Uden 45%, voor Kruiskamp 36%.

het vervolg is voor de meeste ideeën een contactpersoon aangesteld en een samenvatting van de resultaten staat ook op <http://www.burgertop-amsterdam.nl/resultaten/>. Opvallend is dat enerzijds 60,3% van mening is dat de deelnemers een vervolg moeten geven aan de Burgertop, maar dat slechts 7,4% zich heeft aangemeld. Het is afwachten wat dit betekent voor de follow-up op 26 september.

In *Groningen* was het protocol van de dag in grote lijnen duidelijk; het volgde de opbouw zoals we die ook kennen van de G1000 in Amersfoort. Het protocol was volledig uitgeschreven en werd aan het begin van de dag aan de deelnemers duidelijk gemaakt. Toch riepen de instructies van de facilitator tijdens het ochtendgedeelte bij een aantal mensen ook vragen op. In de enquête zegt 30,9% dat vooraf duidelijk was wat van hem of haar werd verwacht. De uiteindelijke selectie van de top-10 van ideeën verliep in de ogen van een meerderheid van de deelnemers niet erg transparant: 39,8% van de respondenten in de enquête is tevreden over de manier waarop de ideeën zijn geselecteerd.

Voor de respondenten is het niet erg duidelijk wat er met de resultaten gebeurt. Slechts 13,1 % zegt hiervan een duidelijk beeld te hebben. De G1000 Groningen-organisatie ziet voor zichzelf vooral een faciliterende rol in het vervolgproces, bijvoorbeeld door vier vervolgbijeenkomsten te faciliteren en door het netwerk beschikbaar te stellen. Verder kunnen mensen meer lezen over de gekozen ideeën en ook meedoen via de website (www.g1000groningen.nl/10-van-stad).

Efficiëntie

Hoeveel geld en tijd kost het om een G1000 te organiseren? En hoeveel tijd kost het de deelnemers? In Amersfoort en Uden kostte de voorbereiding ongeveer 3 maanden en varieerden de financiële kosten tussen de 26.000 en 32.000 euro, waarbij aangemerkt moet worden dat veel werk is verzet door vrijwilligers die daarvoor geen financiële bijdrage hebben gehad en dat er veel sponsors waren die de bijeenkomst in natura ondersteunden.

In *Amsterdam* zijn naar schatting van de organisatie zo'n 120 vrijwilligers actief geweest, die er bij elkaar ruim 10.000 uur in hebben gestoken. Het beschikbare budget was € 20.000 en er was een groot aantal sponsors die bijdragen in natura hebben geleverd. De voorbereiding van de burgertop heeft ongeveer een half jaar in beslag genomen.

De kosten voor de G1000 in *Groningen* bedragen €22.000,-. Veel sponsors hebben in natura een bijdrage geleverd. Verder zijn op de dag zelf naar schatting 100 tot 120 vrijwilligers actief geweest.

Met de voorbereiding is begonnen in november 2014. De feitelijke voorbereiding heeft ongeveer 6 maanden geduurd.

Legitimiteit

Hoe beoordelen deelnemers het proces en de uitkomst? Om deze vraag te beantwoorden is vooral gebruik gemaakt van de surveygegevens.

Uit het onderzoek naar de G1000en in Amersfoort, Uden en Kruiskamp bleek dat er in het algemeen positief gedacht wordt over de G1000. Maar er zijn ook kritische opmerkingen. In de beoordeling van de G1000 door de deelnemers spelen vooral de volgende onderwerpen een rol:

Positief:

- Sfeer
- Organisatie
- Gehoord worden / meepraten
- Betrokkenheid bij de buurt / woonplaats

Negatief:

- Inzicht in wat er met het resultaat gebeurt
- Logistiek en organisatie (stemprocedure; tijdsduur; zaal)
- Beperkte diversiteit in achtergronden van deelnemers

Dit beeld wordt voor een belangrijk deel bevestigd in Amsterdam en Groningen. In Groningen zou 83,1% de G1000 aanbevelen aan een familielid, in Amsterdam is dit 81,5%. Ter vergelijking, dit percentage was in Amersfoort 87,1%, in Uden 77,5%, en in Kruiskamp 78,5%.

In *Amsterdam* worden op de vraag in naar wat het meest is bijgebleven van de burgertop als positieve punten vooral genoemd:

- de sfeer: positiviteit, enthousiasme
- de organisatie
- de gesprekken: zowel prettig als serieus en diepgaand
- leuke mensen, nieuwe contacten

Als negatieve punten worden genoemd:

- te veel thema's

- weinig opgeleverd
- lage opkomst en: waar zijn de 'echte' burgers?

Mensen die de burgertop in Amsterdam niet zouden aanbevelen noemen als reden dat het te veel een bijeenkomst van gelijkgestemde, hoogopgeleide mensen was of dat het vervolg van de bijeenkomst onduidelijk was. Wie het wel aanbeveelt doet dit vanwege de mogelijkheid mee te doen en je ideeën te laten horen, meer op lange termijn te denken en omdat niets doen geen optie is.

Op de vraag in de survey naar wat het meest is bijgebleven van de G1000 in *Groningen* worden als positieve punten vooral genoemd:

- enthousiasme en saamhorigheid
- de organisatie
- de open sfeer

Als negatieve punten worden genoemd:

- de niet-representativiteit van de deelnemers
- de 'presentatrice' (de facilitator); anderen wijzen op de deelnemers zelf die niet stil waren als de facilitator daar om vroeg

Mensen die de G1000 in Groningen zouden aanbevelen doen dit vanwege de mogelijkheid om mee te praten en te beslissen, maar ook omdat het een mooie manier is om stadsgenoten te spreken en na te denken over de toekomst van de stad. Mensen die de G1000 niet zouden aanbevelen noemen onder meer als redenen dat de uitkomsten weinig toegevoegde waarde hebben of onduidelijk zijn.

Opvallend is verder dat zowel in Groningen als in Amsterdam slechts een minderheid positief is over de manier waarop de voorstellen zijn geselecteerd. In Groningen is dat 39,8%, en in Amsterdam slechts 22,2%. Een vergelijkbaar patroon zagen we in Amersfoort en Uden. Alleen in Kruskamp was een kleine meerderheid (57,1%) hierover positief.

Tabel 4: samenvatting van de bevindingen

Democratische waarden	Evaluatievragen	Amersfoort	Uden	Kruiskamp	Amsterdam	Groningen
Insluiting	Hoe divers is de deelnemersgroep?	Vooraf deelnemers tussen 35 en 55 jaar. Veel hoogopgeleiden. Weinig mensen met een niet-westerse achtergrond.	Veel ouderen, weinig jongeren. Weinig deelnemers met een niet-westerse achtergrond.	Veel hoogopgeleiden. Weinig mensen met een niet-westerse achtergrond.	Veel hogeropgeleiden, relatief iets meer mensen met niet-westerse achtergrond	Meer jongeren (<35). Links-libertairen sterk vertegenwoordigd. Weinig mensen met een niet-westerse achtergrond.
Invloed	Wat gebeurt er met de input en ideeën van deelnemers?	Gekozen thema's redelijk abstract, geen directe invloed op agenda van raad en college (hoogstens de 'geest van de G1000'), wel aantal initiatieven door themagroepen opgepakt en uitgewerkt.	Grote variatie in onderwerpen, dicht tegen beleidsagenda aan, biedt in theorie kans op invloed op beleid, maar moet nog worden vastgesteld.	Niet direct op beïnvloeding gericht, maar bedoeld om samen aan de slag te gaan in de wijk.	Zowel aan raadscommissie als wethouder gepresenteerd, maar politiek vervolg onduidelijk. Ideeën zo breed en zo veel dat er geen duidelijke agenda uit voortkomt.	Agenda voor de stad. Politieke vervolg onduidelijk. Wethouders zijn ambassadeurs van de G1000 en ambtenaren bieden ondersteuning. Een gesprek met de raad zit in de planning.

Deliberatie	In hoeverre is er sprake van dialoog tussen deelnemers?	Dialoog over door de deelnemers aangedragen onderwerpen. Waardering van gesprekken door deelnemers positief.	Stemmen over door de deelnemers aangedragen onderwerpen. Waardering van gesprekken door deelnemers minder positief dan Amersfoort.	Dialoog over door de deelnemers aangedragen onderwerpen. Waardering van gesprekken door deelnemers minder positief dan Amersfoort en Uden.	Rustige sfeer. Deelnemers konden tevoren onderwerpen aandragen. Ter plekke koos men voor één onderwerp om verder uit te werken. Waardering van gesprekken erg positief.	Open agenda. Dialoog over door deelnemers aangedragen onderwerpen. Opvallend: thema veiligheid ontbreekt, wel basisinkomen. Waardering van gesprekken positief.
Burgerschap	Leidt het tot betere democratische burgers?	Veel deelnemers voelen zich al betrokken bij hun omgeving; velen zijn al betrokken bij buurtactiviteiten. Anderen voelen zich na deelname aan de G1000 wel meer betrokken en zijn ook zeker van plan zich in te gaan zetten voor hun omgeving.	Veel deelnemers voelen zich al betrokken bij hun omgeving; Velen zijn al betrokken bij buurtactiviteiten. Anderen voelen zich na deelname aan de G1000 wel meer betrokken en zijn ook zeker van plan zich in te gaan zetten voor hun omgeving. Door tijdgebrek haken mensen na verloop van tijd toch af.	Vrijwel iedereen voelt zich verbonden met de wijk en wil zich hiervoor inzetten. Deels was die verbondenheid en betrokkenheid bij buurtactiviteiten al aanwezig.	Betrokkenheid van veel deelnemers was al groot (buurtwerk, vrijwilligerswerk, politiek) en is niet vergroot door deelname aan de Burgertop.	Een minderheid voelt zich méér betrokken bij de stad. Betrokkenheid van veel deelnemers was al groot; velen zijn al betrokken bij buurtactiviteiten.

Transparantie	Is duidelijk wat deelnemers kunnen verwachten?	Transparant proces op de dag zelf, daarna vooral via website, nieuwsbrieven en sociale media. Concrete resultaten ook in lokale media. Bij sommige themagroepen niet duidelijk of zij nog functioneren.	Proces van eerste ideeën naar uiteindelijke initiatieven niet transparant. Over het vervolg worden deelnemers op de hoogte gehouden via nieuwsbrieven en bijeenkomsten.	Transparant proces. Over vervolgvactiteiten worden bewoners op de hoogte gehouden via de website van de WijkG1000.	Eerste deel transparant, hoewel enige verwarring door verschillende inleidingen. In de middag werd het proces minder helder en uiteindelijk rommelig.	Transparant proces, al schept de facilitator in de ochtend ook onduidelijkheid. Veel deelnemers vinden de keuze van de ideeën niet transparant. Over vervolgvactiteiten worden mensen op de hoogte gehouden via de website en social media.
Efficiëntie	Hoeveel tijd en geld kost en deelnemers en organisatoren?	Drie maanden voorbereiding. Kosten 26.316 euro. Veel vrijwilligers. Bijeenkomst van één dag.	Drie maanden voorbereiding. Kosten 32.000 euro. Veel vrijwilligers. Bijeenkomst van één dag.	Drie maanden voorbereiding. Kosten 4.780 euro. Veel vrijwilligers. Vijf bijeenkomsten.	Zes maanden voorbereiding. Kosten naar eigen inschatting organisatie 20.000 euro. Groot aantal vrijwilligers. Bijeenkomst van één dag.	Zes maanden voorbereiding. Kosten 22.000 euro. Veel vrijwilligers. Bijeenkomst van één dag.
Legitimiteit	Steunen deelnemers het proces en de	Positief: sfeer , organisatie,	Positief: Sfeer, organisatie, mogelijkheid	Positief: gevoel iets te kunnen	Positief: sfeer, organisatie,	Positief: enthousiasme en

	uitkomst?	<p>mogelijkheid mee te praten. Negatief: weinig vernieuwend en weinig concreet resultaat, akoestiek zaal, erg blank gezelschap. Een minderheid is positief over de selectie van de voorstellen.</p>	<p>mee te praten. Negatief: ondoorzichtige stemprocedure, onduidelijkheid over het vervolg, te hoge tijdsdruk, weinig jongeren. Een minderheid is positief over de selectie van de voorstellen.</p>	<p>bijdragen aan de wijk, saamhorigheid. Negatief: te veel bijeenkomsten, te veel gepraat, eenzijdige samenstelling groep. Een kleine meerderheid is positief over de selectie van de thema's.</p>	<p>gesprekken, leuke mensen. Negatief: te veel thema's, onduidelijkheid vervolg en eenzijdigheid deelnemers. Een minderheid is positief over de selectie van de voorstellen. In de loop van de dag nog al wat mensen vertrokken, bij aantal tafels ook minder energie.</p>	<p>saamhorigheid, open sfeer, organisatie. Negatief: niet-representatieve groep, de facilitator. Een minderheid is positief over de selectie van de thema's.</p>
--	-----------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

Afsluitend

Na ons eerste working paper over de G1000'ën in Amersfoort, Uden en Kruiskamp hebben we in dit paper opnieuw gekeken naar de mate waarin een zevental democratische waarden door een G1000 (burgertop) worden behaald. We hebben hiertoe de ervaringen in Groningen en Amsterdam stapsgewijs beschreven en geanalyseerd. Waar zitten de overeenkomsten met de eerdere G1000'ën en waarin wijken Groningen en/of Amsterdam af?

Groningen lijkt qua voorbereiding en opzet van de dag sterk op de G1000 Amersfoort. Er werd gewerkt met loting en het format met o.a. dromen, denken, doen werd gebruikt. Voor een deel zien we in de agenda voor de stad dezelfde soort thema's terugkomen, zoals sociale samenhang en groen/duurzaamheid. Op een aantal punten heeft Groningen echter een eigen inkleuring: zo speelt het thema veiligheid nauwelijks, maar eindigde het basisinkomen wel in de top-10.

Amsterdam koos ervoor niet de 'merknaam' G1000 te gebruiken, maar noemde het een Burgertop. Er werd geen loting toegepast, maar zelfaanmelding en ook ontwikkelde de organisatie een eigen format (met bijbehorende instructie voor de gespreksleiders aan tafel). De verschillende rondes zagen er daardoor anders uit en het eindresultaat was geen top-10 maar een lijst met 57 ideeën. Sommige deelnemers wisselden tussendoor van tafel (en dus van thema), maar een groot deel bleef de hele dag aan dezelfde tafel actief. Op een iets hoger abstractieniveau gaan de ideeën met name over: burgerparticipatie, democratische vernieuwing, verkeer/openbare ruimte, toerisme en huisvesting. Met name de laatste twee thema's zien we bij de G1000'ën niet naar voren komen.

De diversiteit is in Groningen en Amsterdam net zo beperkt als bij de G1000'ën die we eerder onderzochten. Jongeren zijn wat sterker vertegenwoordigd in Groningen en mensen met een niet-westerse achtergrond iets sterker in Amsterdam, maar het beeld blijft dat van een politiek en maatschappelijk actieve groep mensen, die voor een groot deel hoog opgeleid is en wat ouder. Gezien de hoge mate van betrokkenheid van de deelnemers, verandert een G1000 of burgertop niet zoveel aan de betrokkenheid bij de buurt of bij de stad. Eerder is het voor sommigen een reden geen vervolg te geven aan de gekozen thema's, omdat zij het al druk hebben met vrijwilligerswerk of politieke activiteiten, of al heel actief zijn in hun wijk en er niet meer bij kunnen hebben.

Amsterdam en Groningen leunen net als de eerdere G1000'ën sterk op de inzet van tientallen vrijwilligers. Dit resulteert erin dat de kosten uitgedrukt in euro's relatief laag zijn, maar er wel heel veel onbetaalde uren in zijn gaan zetten en de bijdragen van sponsors in natura (catering, locatie, techniek) van groot belang is. De deelnemers hebben grote waardering van de organisatiekracht en het enthousiasme van de vrijwilligers. Ook waarderen zij, net als in Amersfoort, Uden en Kruiskamp,

de dialoog aan tafel, de mogelijkheid om hun eigen ideeën te uiten en de constructieve bijdragen van anderen. Woorden als ontspannen, inspirerend, constructief en gelijkwaardig worden zowel in Amsterdam als Groningen veel genoemd om de gesprekken te beschrijven.

Eén constante (negatieve) uitkomst willen we er specifiek uitlichten en dat betreft de selectie van de voorstellen. Juist omdat deze bij elke G1000 of Burgertop anders is verlopen, is het opmerkelijk dat nergens, behalve in de Wijk-G1000 in Kruiskamp, een meerderheid positief is over deze selectie. Het lijkt alsof er in de overgang van de meer vrijblijvende en verkennende gesprekken in de ochtend en het begin van de middag, een soort breuk ontstaat als er gestemd en geselecteerd moet gaan worden. Aan de ene kant heeft dit te maken met transparantie: deelnemers vinden de procedure waarmee de hoog scorende thema's worden bepaald, lastig te volgen. Aan de andere kant heeft dit te maken met het veranderende karakter: van dialoog en deliberatie naar aggregatie en stemmen.

Vanuit de democratische waarde legitimiteit is dit problematisch. Immers, aan het eind van de dag zou het gevoel moeten ontstaan dat dit de agenda van de stad is, dat dit de thema's zijn die ertoe doen. Wanneer het laatste deel van het proces om daar te komen zo matig wordt gewaardeerd, kan dat ook schadelijk zijn voor het draagvlak voor de voorstellen die het tot de eindronde halen.

Mogelijk biedt dit een deel van de verklaring voor de geringe invloed die de voorstellen van de G1000 in de politieke arena hebben en dat tegelijkertijd maar weinig burgers zich eigenaar voelen van een thema om er zelf voor langere tijd mee aan de slag te gaan.

Literatuur

Bakker, Judith, Bas Denters en Pieter-Jan Klok (2011), 'Welke burger telt mee(r) in de doe-democratie?'. *Beleid en Maatschappij* 38 (4): 402-418.

Burgertop Amsterdam (2015), *Resultaten van de burgertop Amsterdam 2015*.

<http://www.burgertop-amsterdam.nl/resultaten/> (bekeken op 22 juli 2015).

Leyenaar, Monique (2009), *De burger aan zet. Burgerforum: theorie en praktijk*. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Den Haag.

Michels, Ank (2011a), 'Innovations in democratic governance – How does citizen participation contribute to a better democracy?'. *International Review of Administrative Sciences* 77 (2): 275-293.

Michels, Ank (2011b), 'De democratische waarde van burgerparticipatie'. *Bestuurskunde* 20 (2): 75-84.

Michels, Ank en Harmen Binnema (2015), G1000 in Amersfoort, Uden en Kruiskamp. De realisatie van democratische waarden , working paper, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Den Haag.

Smith, Graham (2009), *Democratic Innovations. Designing Institutions for Citizen Participation*. Cambridge: Cambridge University Press.

Verhoeven, Imrat en Evelien Tonkens (2011), 'Bewonersinitiatieven: partnerschap tussen burgers en overheid'. *Beleid en Maatschappij* 38 (4): 419-437.